

Секция: Региональная экономическая интеграция

ПАНЧЕНКО АННА ВОЛОДИМИРІВНА

доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій

Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ГЕРЕГА ЯРИНА ТАРАСІВНА

магістр кафедри економіки підприємства та інвестицій

Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Для ефективної діяльності та підтримування конкурентоспроможності продукції чи послуг, підприємці використовують механізми злиття та поглинання. Цілями таких механізмів переважно є: укрупнення підприємств з метою збільшення частки ринку, організація вертикальних чи горизонтальних цільових об'єднань для зменшення негативного зовнішнього впливу. Такі механізми дозволяють продовжувати свою діяльність підприємствам, які не здатні конкурувати на ринку самостійно, або розширити сфери впливу та вийти на нові ринки. 95% таких операцій на ринку злиттів і поглинань України здійснюються добровільно, тобто за взаємною згодою обох сторін, за попередніми домовленостями щодо подальшого управління підприємством. Проте 5% операцій передачі підприємства передбачають недобросовісне поглинання, що передбачають передачу підприємства новому керівництву без згоди власників чи засновників. Таке явище носить напівлегальний або нелегальний характер і носить назву рейдерство.

Рейдерство – незаконна чи частково законна діяльність з перерозподілу прав власності та керівництва над підприємством [1].

Рейдерство існує поруч із приватним підприємництвом як окремий вид бізнесу. Випадки рейдерства можна спостерігати в різні часи і майже в усіх країнах з ринковою економікою.

Проаналізувавши низку прикладів рейдерських атак в Україні [2-7], систематизовано прояви рейдерства:

1. Прогалини в установчих документах, наявність у підприємства активів, що некоректно оформлені, здійснення непрозорої діяльності. Такі моменти дають можливість рейдерам трактувати ситуацію на свою користь, а наявність махінацій з боку підприємства позбавляє його належного захисту з боку правоохоронних органів.
2. Захоплення через акціонерний капітал. У зв'язку з значною розпорошеністю акцій підприємства, рейдери скуповують акції без відома головного керівництва. В такому випадку для рейдерів достатньо зібрати 10-15% акцій підприємства для скликання позачергового збору акціонерів та зміни керівництва. Для цього методу має місце підкуп державних службовців, здійснення подвійного запису в реєстрах, арешт акцій основного акціонера та проведення недобросовісних зборів акціонерів.
3. Контроль дебіторської та кредиторської заборгованості. Рейдерське підприємство викуповує кредиторську заборгованість підприємства в кредиторів та вимагає негайної оплати заборгованості. Також з іншого боку, в підприємства присутня висока дебіторська заборгованість з боку іншого рейдерського підприємства, що призводить до неплатоспроможності підприємства. Таким чином дебіторська та кредиторська заборгованість контролюється з боку рейдерів. Таке підприємство не здатне працювати, та оголошується банкрутом. Усе майно переходить до кредиторів.

4. Проведення нелегітимних зборів акціонерів одним з власників без відома іншого, що призводить до ліквідації підприємства та виведення коштів та майна на користь інших підставних підприємств. За результатами зборів акціонерів проводиться запис в державному реєстрі про ліквідацію без відома основного власника. Має місце підкуп державних службовців, що унеможлиблює відміну незаконної ліквідації підприємства. Поки законний власник доводитиме свою правоту та незаконність попередніх дій, майно підприємства буде виведене на користь інших.
5. Приватизаційні процеси. Після незалежності України, більшість стратегічних об'єктів залишались у державній власності. Проте з переходом країни до ринкової економіки, розпочались приватизаційні процеси великих підприємств, які були здійснені не до кінця прозоро. Великі стратегічні для країни підприємства перейшли у власність наближених до влади осіб.
6. Корпоративний шантаж та блокування діяльності підприємства. Дані методи відносяться до чорного рейдерства, що передбачає застосування незаконних та кримінальних методів. Рейдери втручаються в діяльність підприємства, перекривають вхід для працівників та правоохоронців, знищують документацію та майно, що унеможлиблює діяльність підприємства на певний час. Підприємство несе значні втрати в результаті зупинка виробничих потужностей.

Основними причинами високого рівня рейдерства в Україні слід назвати:

1. недосконалість чинного законодавства;
2. незначний ріст іноземних інвестицій;
3. сумнівність приватизаційних процесів;
4. корупція у владних структурах;

5. відсутність механізмів для захисту прав власності та підприємництва.

В більшості країн світу рейдерство є сприятливим для розвитку підприємства, оскільки це забезпечує зміну неефективного менеджменту. Проте в Україні подібні рейдерські атаки в більшості випадків призводять до ліквідації успішних підприємств, в результаті чого зменшується Внутрішній валовий дохід, податкові платежі та зростає чисельність безробітних.

Вражаючими є характеристики та результати рейдерства в Україні [2,3,6]:

- в Україні діє щонайменше 40 – 50 спеціалізованих рейдерських груп, до складу яких входять висококваліфіковані юристи, економісти, аналітики;
- середня щорічна кількість рейдерських атак в Україні 3 тис.;
- понад 90% рейдерських атак є успішними;
- середньостатистична норма прибутку рейдера в Україні близько 1000%;
- щорічний тіньовий бюджет українських рейдерських компаній складає понад 5 млрд. дол. США.

Така ситуація є вкрай негативною і несе руйнівні наслідки. Тому важливою є розробка системи державного захисту підприємництва, з урахуванням наявних механізмів, що використовують рейдери. Також доцільно вивчати досвід іноземних країн у боротьбі з рейдерством, аналізуючи які методи можна використовувати для економіки України. Розвиток ринку недобросовісних поглинань, що розвивається як окремий напрямок бізнесу, провокує необхідність підприємців до використання превентивних заходів запобігання поглинання, щоб зробити підприємство непривабливим для рейдерів.

Література:

1. Уманців Ю. Активізація процесів злиття та поглинання як чинник глобалізації світової економіки / Ю. Уманців // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №2.
2. Дані Антирейдерського союзу підприємців України у 2015 році. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – 2006-2016. – Режим доступу: <http://www.antiraider.ua/>.
3. Інвестиційний портал InVenture [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://inventure.com.ua/>.
4. Національний антикорупційний портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://antikor.com.ua/>.
5. Онлайн платформа M&A Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mergers.com.ua/ua/>.
6. Рейдерство в Україні, рейдери, корупція [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zahvat.net/>.
7. Форбс Україна -новини бізнесу, фінанси, політика [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://forbes.net.ua/>.